wierd te groot. En niet lang duurde het, of in stad en dorp vormden zich in die ééne kerk weer afzonderlijke kringen van broeders en zusters in den Heiland, die elkaar kenden en met elkaar omgingen, en met elkander genoten van de gemeenschap des Geestes in hun Heere.

Zoo kromp de »gemeenschap der heiligen" al meer in. Ze scheidde zich van het leven der kerk. En toen die kerk almeer verbasterde en ontaardde, wierd het voor veler besef, als of die kerk iets heel anders dan de gemeenschap der heiligen was, en alsof die gemeenschap der heiligen geheel *buiten de kerk* moest worden gezocht.

En dat mocht niet.

En daarom heeft de Heere Christus, die ons beter kende dan wij onszelven, en die al onzen strijd en onze moeite voorzag, en wist hoe onder ons, wierden we aan onszelven overgelaten, alle »gemeenschap der heiligen" zou te loor gaan, zijn *twee heilige Sacramenten* ingesteld, om die »gemeenschap der heiligen" te voeden, in stand te houden, en een steunsel te geven in haar zwakheid.

Te Jeruzalem ontstaat de »gemeenschap der heiligen" doordat ze allen *met éénen Doop* gedoopt worden; en nadat ze met dien éénen Doop gedoopt zijn, onderhouden ze die gemeenschap door elken dag »*het brood te breken.*"

Ze konden er niet van aflaten. Ze overdreven het zelfs. Eerst onder dat »breken van het brood" was het hun goed.

Als tolken van hun Heere en zijn gezanten riepen daarom de heilige apostelen het aan de kerken toe: »Één Heere is het, één geloof, *één doop.*" En straks: »*Eén brood* is het, zoo zijn wij velen *één lichaam*, gelijk wij *één brood* deelachtig zijn."

Zoo staat het dan vast, dat door Gods ordinantie »de gemeenschap der heiligen" thans in de heilige Sacramenten haar rijkste openbaring en haar heiligste steunsel vindt.

Denk u den heiligen Doop weg, en ze zou geheel verkwijnen. Verwaarloos het heilig Avondmaal, en ze slijt uit voor uw bewustzijn.

Versta dit wel.

Bedoeld is niet, dat er zonder Doop en Avondmaal niet een zeer innige vriendschap, en zielsgemeenschap zelfs, tusschen een tien- of twaalftal van Gods lieve kinderen kan bestaan. Dat ziet men wel anders aan de Kwakers, die het Sacrament verachten, en toch op kringen van zeer trouwe en zeer geestelijke vriendschap kunnen wijzen. En ook in ons land vindt ge in menige stad en op menig dorp gezelschappen van geestelijk innig verbonden kinderen Gods, die leven zonder Avondmaal, en soms ook voor den heiligen Doop geen gevoel hebben.

Doch dat is niet »de gemeenschap der heiligen." Dat is de gemeensshap van *eenige* heiligen, maar niet van *de* heiligen.

Als er een gezin is, stel van twaalf broeders en zusters, en vier van deze twaalf oefenen broederlijke gemeenschap met elkander, maar voelen niets voor de overige acht, dan zal toch niemand zeggen, dat deze broeders en zusters naar den eisch der broederlijke liefde met elkander verkeeren.

Zoo oefent men gemeenschap niet met het Lichaam van Christus, maar met een zeer klein deeltje van dat Lichaam.

Zoo kiest ge zelf wien ge lief zult hebben, waar God wil dat ge *Hem* zult laten kiezen, en al wie Hij uitverkoren heeft, in uw liefde zult opnemen.

Neen, deze »gemeenschap der heiligen", dat is niet zekere betrekking gevoelen op enkele kinderen Gods, die bij ons aan huis komen, of met wie we een gezelschap hebben, of die wij voor bekeerde menschen houden; maar betrekking, zielsbetrekking hebben op *heel* het Lichaam van Christus, op *al* zijn leden, op *heel* de schare der volmaakt rechtvaardigen, op *alle* uitverkorenen Gods.

En deze gemeenschap nu, dat spreekt vanzelf, die kunt ge niet door omgang of kennismaking of geestelijke samenwerking voeden, want ge kunt geen omgang hebben met al Gods kinderen, die nu reeds in den hemel, of ver van u weg in Amerika of Azië of Afrika zijn.

En daarom eischt juist deze gemeenschap een *ander* steunsel.

Een steunsel niet door menschen uitgedacht, maar door God zelf ons geboden.

En dat steunsel nu voor de »gemeenschap der heiligen", d. i. met *heel* het Lichaam van Christus, biedt u uw Heiland in zijn heilige Sacramenten, in zijn Doop en in zijn Disch.

KUYPER.

Amsterdam, 19 Sept. 1890.

Verleden Dinsdag wierden de lessen aan de Vrije Universiteit hervat, en ook ditmaal had de Rector daartoe de studenten der onderscheidene faculteiten en studiejaren saamgeroepen in een bijeenkomst, bestemd om met een woord van ernst, en toch van meer algemeene strekking, de lessen in te leiden.

Deze inleiding geschiedt dan niet door den rector, maar door den pro-Rector, d. w. z. door den rector van den vorigen cursus. Dit is zoo bepaald omdat de rector op 20 October zijn oratie houdt, en het hem minder aangenaam is, een maand te voren reeds te veel te zeggen van wat hij op het hart heeft.

In zulk een samenkomst komen dan de HH. directeuren, curatoren en professoren, kortom de geheele *scola*, met de studenten saam, en onder de studenten zijn ook reeds de nieuw aangekomen. Er wordt dan door allen saam gedankt en gebeden, vaak ook een lied ter eere van onzen God gezongen, en de pro-rector zet den toon in, waarin de studiën in den nieuwen cursus moeten geleid worden.

Ditmaal trad als zoodanig Prof. Dr. Rutgers op, die tot thema had gekozen: *De wetenschap, het geloof en het leven, in hun onderling verband.*

Door dit goede woord gesterkt en bezield, kwam men na afloop saam, om elkaar na een scheiding van drie maanden weer de oude broederhand van trouw te reiken of nieuwe relatiën aan te knoopen. Van de nieuw aangekomenen hebben zich nu reeds een twaalftal aangemeld.

De cursus begint dan ook thans weer met een goede tachtig studenten; terwijl het getal der profesoren met *twee* staat vermeerderd te worden. Reeds aanstaanden Vrijdag toch hoopt Dr. W. Geesink zijn hoogleeraarsambt in de godgeleerdheid met het houden eener inaugureele oratie in de *Schotsche kerk* te aanvaarden, en ook Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman, die in de jurdische faculteit benoemd is, staat op de komst.

Nog zij meegedeeld, dat er ook dit jaar in het Hospitium eenige verandering is aangebracht.

De juridische faculteit heeft thans in de gewezen senaatszaal een eigen collegelokaal gekregen, terwijl in die zaal tevens op zijn gesteld de boekwerken, die den boekenschat bergen, door Dr. Van den Bergh aan de Vrije Universiteit gelegateerd.

Senaatszaal wierd thans de vroegere conversatiezaal der studenten. Het ging niet langer, hun in het enge hospitium herberg te verleenen, en zij zullen dus elders een goed heenkomen zoeken.

En eindelijk is de gemeenschap tusschen het voorhuis en achterhuis van het hospitium, die vroeger over het balkon der conversatiezaal liep, thans recht door het onderhuis getrokken, en zijn daardoor de kamers der directrice eenigszins gewijzigd, stellig niet *verbeterd*, in formatie.

Zoo begint dan ook deze cursus weer onder goede auspiciën. Zij er nu maar klimmende ernst in de studiën; zende de Heere onze God den Geest der genade en der gebeden onder hoogleeraren en studenten uit; en verwezenlijke zich aan onze Vrije Universiteit almeer het echte Calvinisme, dat even volstandig den zondigen wereldzin als het onschriftuurlijk Spiritualisme mijdt.

Van de Vrije Universiteit tot onze Gymnasia op Gereformeerden grondslag is slechts ééne schrede.

Er zijn er thans twee: het gymnasium van Zetten, dat nog steeds het eerstgeboorterecht bezit, en het gymnasium te Amsterdam, dat pas onlangs gesticht wierd.

Ook op het hoog belang van deze *beide* gymnasia voor de toekomst van ons vaderland kan niet ernstig genoeg gewezen worden.

Waarin toch lag de zwakheid van de positie, die dusver onze Christelijke mannen bij hun strijd in Staat en Kerk en Maatschappij innamen? Waarin ligt nog de *draw-back* voor onze Kamerleden en ambtenaren van Christelijke professie? Waarin schuilt nog altoos de zwakke zijde ook van ons Christelijk onderwijs?

Is het niet hierin, dat al wie van Liberalistische zijde tegen ons overstaat, niet alleen den tijdgeest mee heeft, maar ook van jongs af *in één lijn* gevormd is.

Al wat *hun* mannen leerden en studeerden was uit één grondbeginsel en uit een zelfde levensgedachte. Voor het Liberalisme werden ze gevormd op de neutrale school, gevormd op het geheel heidensch gymnasium, gevormd aan onze universiteiten zonder God of zijn Woord. Later in de Kamer, in het Ambt of in de Pers optredende, waren ze dus van zessen klaar. Ze waren ingeleefd in hun theoriëen. Gewend aan hun termen en zegswijzen. Ze hadden hun handboeken en wegwijzers. Hun wapenrusting was volledig en overbodigen ballast scheepten ze niet.

Onze mannen daarentegen waren gedoemd om eerst op het gymnasium en op de publieke universiteit allerlei boeken te koopen, allerlei lessen te leeren, allerlei studie zich eigen te maken, die goed was voor een aankomend Liberalist, maar waar zij *niets* aan hadden.

Eenmaal van de academie komend, stonden ze dus gelijk met een cavalerist, die, geheel gevormd, als moest hij levenslang bij de cavalerie dienen, plotseling geroepen werd om dienst te doen op een schip van oorlog.

Wat ze wisten hielp ze niet, en wat ze weten moesten, kenden ze niet. Dat moest dus alles, terwijl men in de drukke practijk van het leven zat, ingehaald. Dat inhalen ging altoos gebrekkig. En vandaar het alleszins natuurlijk verschijnsel, dat thans onze meeste Antirevolutionaire geleerden, staatslieden en ambtenaren, elken dag opnieuw gevoelen, hoe de onderbouw van het huis huns denkens niet deugt, en heel anders had moeten zijn.

En daaraan nu juist zal een einde komen, zoodra men ook onzerzijds in Staat, Kerk en Maatschappij een geslacht van mannen kan doen optreden, die én op de lagere school, én op het gymnasium, én op de universiteit niet leerden wat ze later weer hadden af te leeren, maar een vorming ontvingen, gelijk die bij hun toekomst paste.

Voor de Roomschen geldt hetzelfde, en ook zij zullen eerst de mannen krijgen die ze nu nog missen, zoo ze het goede voorbeeld van hun geestverwanten in België, Duitschland en Zwitserland volgen, en een geslacht aankweeken, dat door alle stadiën van de opvoeding heen uit één geest kan leven.

Dat onze voornamere lieden dit nog zoo weinig inzien, is een onvergeeflijke fout, en een Kabinet dat zich duurzaam aanstelde, als ware met de lagere school de Christelijke conscientie bevredigd en de toekomst van ons Christenvolk verzekerd, zou toonen niet berekend voor zijn taak te zijn.

Zal er na de verdwijning van het matte Conservatisme en versteende Liberalisme, eenmaal in ons goede vaderland een krachtige keurbende van wetenschappelijk gevormde mannen tegen het Radicalisme en Socialisme over staan, dan moet het Gymnasiaal en Universitair onderwijs in nog hoogere mate een voorwerp van onze behartiging worden, dan het dusver alleen de Lagere school was.

Onvergankelijke eere blijft het daarom voor wijlen onzen Heldring en voor Ds. Van Lingen, dat zij het eerst deze behoefte gevoeld hebben, en de hand aan den ploeg sloegen om in deze behoefte te voorzien. En dat te meer, daar zij, zoolang er geen Vrije Universiteit was, niet konden erlangen, wat ze noodig hadden, t. w. docenten die zelven gevormd waren in den geest, waarin dit moest.

Dat Zetten zich daarom behelpen moest, en ten deele nog moet, met mannen, die niet om des beginsels wille dit gymnasium dienen, spreekt vanzelf, maar mag nooit aan Ds. Van Lingen geweten. Hij moest roeien met de riemen die hij had. En dat ook het Amsterdamsch gymnasium nog geen stel doctoren gereed vond, die geheel en van meet af uit één beginsel gevormd wierden, mag door niemand als smet worden aangewreven. Wie voor het eerst een bosch aanlegt, moet altoos beginnen met stekken te zetten van vreemde teelt.

Eerst over eenigen tijd kan dit beter worden, als er van de Vrije Universiteit genoegzaam doctoren in de letteren zullen komen, en dan spreekt het vanzelf dat noch Zetten noch Amsterdam, meer mannen van andere herkomst neemt.

Toch is en blijft de concurrentie van deze gymnasia met de stedelijke gymnasia op den tegenwoordigen voet onhoudbaar.

De stedelijke gymnasia ontvangen duizenden bij duizenden uit de Stadskas en bovendien nog groote subsidiën van het Rijk. Zelfs het stedelijk gymnasium van Amsterdam. De schoolgelden dekken de uitgaven volstrekt niet.

Het moet er dus heen, dat óf deze publieke gymnasia voor hun leerlingen het schoolgeld zoo hoog stellen (mits proportioneel) dat zij hun eigen kosten goedmaken; óf wel aan de bijzondere Roomsche en Gereformeerde gymnasia moet gelijke subsidie verleend, als aan de stedelijke.

Iets wat te meer klemt, omdat de leerlingen van onze gymnasia veel meer dan op de stedelijke gymnasia herkomstig zijn van het platteland en uit de kleine burgerij.

Wil ons Christenvolk, dat meest onder de „kleine luyden" van Prins Willem schuilt, over eenige jaren een staf van degelijk gevormde tolken en pleitbezorgers hebben, dan moet er dus geld saamgebracht, niet enkel om onze gymnasia in stand te houden, maar ook om voor de knappe jongelui uit deze standen, de schoolgelden te vergoeden.

In dubbelen zin stuitend onbillijk zou het dus zijn, zoo men voortdurend onze kleine burgerij in de belasting mee liet betalen voor de Gymnasia der hoogere standen, en aan haar gymnasia allen steun onthield.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken weet dit ook wel.

Maar natuurlijk, om zulk een recht te veroveren, moet er eerst geworsteld worden, en die worsteling moest aanvaard én door een generaal lands-gymnasium als te Zetten, én door een gymnasium in een paar groote steden.

Nijver tusschen twee of meer zulke gymnasia mag er dan ook niet bestaan. Dat ware zonde tegen onze nationale toekomst.

En dat hoeft ook niet.

Immers te Zetten kwamen ook nu weer zestien nieuwe ingenaan. En dat Amsterdams gymnasium toch desniettemin reden van bestaan heeft, blijkt genoegzaam uit het feit, dat er én een vorig jaar én nu 24 leerlingen wierden ingeschreven.

Zoo gaan we dus een schoone, een uitnemende toekomst tegemoet, en ons volk is grootelijks dank verschuldigd aan die enkele mannen van patricische afkomst, die onder zulke stichtingen moedig den schouder zetten, en er niet alleen hun naam en hun geld voor over hebben, maar ook bereid zijn, er den smaad voor te dragen.

Wat bedoelt *Gereformeerd* schoolonderwijs, op lageren, middelbaren en hoogeren trap?

Duidt dit aan, dat men deze scholen alleen bruikbaar maakt voor de leden eener Gereformeerde kerk?

Geenszins.

Gereformeerd in verband met *onderwijs* beteekent allereerst en hoofdzakelijk, dat het onderwijs gegeven worde in zulk een zin als door de Gereformeerde beginselen geëischt wordt. Dit wil zeggen, dat de *paedagogische* beginselen, waarvan men uitgaat, en de *methode* van onderwijs en opvoeding, die men volgt, in overeenstemming moeten zijn met hetgeen de Gereformeerde beginselen ons te verstaan geven omtrent het wezen en de natuur van den mensch, de beteekenis van den heiligen Doop, de waardij van ons denken en ons oordeel, en de verhouding die door Gods ordinantiën is ingezet voor de onderscheidene terreinen van het natuurlijk leven in rapport tot de genadeopenbaring.

Een school, die paedagogisch van beginselen uitgaat, en bij het onderwijs een methode volgt, met deze Gereformeerde voorstellingen in strijd, is *niet* Gereformeerd, ook al liet men er de Drie formulieren van eenigheid van buiten leeren. En omgekeerd een school is *wel* Gereformeerd, ook al komen de Formulieren van eenigheid er nooit te voorschijn, zoo *paedagogiek* en *methode* er met deze grondonderstellingen in overeenstemming zijn.

Van Roomsch-Katholieke zijde beklaagt men zich gedurig, dat de *Heraut* zeker fanatisme tegen onze Roomsch-Katholieke landgenooten aankweekt; en het schijnt wel, dat men ons, nu wel niet openlijk, maar dan toch bedektelijk den eisch stelt, om uit onze kolommen weg te laten, al wat voor onze Roomsch-Katholieke medeburgers aanstootelijk is.

Tot dusver zwegen we over dit punt; thans echter wordt het tijd, ons hierover duidelijk uit te spreken.

Hetgeen voor de Roomsch-Katholieken in ons blad onaangenaam kan zijn, bepaalt zich tot drie onderwerpen: 1°. onze dogmatische bestrijding van wat ons in Romes belijdenis en kerkrecht dwaling is; 2°. ons releveeren uit de historie van het getuigenis door onze martelaren tegen de toenmalige tyrannie over de conscientiën; en 3°. onze mededeeling van wat in het buitenland in Roomsche landen geschiedt, om er de kennis van de Heilige Schrift te bevorderen, en de houding door de Roomsche prelaten en overheidspersonen hiertegenover aangenomen.

Vloeit nu soms in den toon, waarin een en ander gegeven wierd, iets dat ongeoorloofde bitterheid zou verraden, zoo nemen we zulks gaarne terug. Want wel konden we er op wijzen, hoe de toon waarin Roomsche publicisten zich over onze belijdenis en historie en missie uitlaten onvergelijkelijk veel laatdunkender en bitterder is, zoodat men zich zelfs niet ontzag een onzer publicisten een *Judas* te noemen; maar we geven toe, dat niet de verkeerde usantiën der Roomsche pers, doch alleen de regel van Gods Woord hier toetssteen mag zijn.

Toch willen we wel zeggen, dat we ons ten deze tegenover Rome niet van zeer groote overtreding bewust zijn. Iets wat te sterker mag uitgesproken, omdat de *Antipapisten* ons gedurig van lauwheid en lafheid tegenover Rome beschuldigen, en de *Banier* ons voor een *Puseyist*, alias krypto-Roomsche hield.

Nu deert dit laatste ons niet, omdat wij onzerzijds in de felheid van het Antipapisme nooit een bewijs van *kracht*, wel van *zwakheid* zagen. Wie zich van zijn goed recht klaar bewust is, scheldt en raast niets. Wie daarentegen niet recht weet hoe hij zich verdedigen moet, krabt en bijt. De *Fakkel*-litteratuur hebben we daarom steeds verafschuwd; in de *April*-beweging van 1853 nooit anders dan een uitbreking van ongemotiveerde, machtelooze woede gezien, die door politieke stokebranden wierd aangehitst; en de grove schoten met schroot van glasscherven en verroeste spijkers, die Dr. Bronsveld c. s. keer op keer naar het Vaticaan afvuren, maken op ons den indruk van het schot uit een ouden zesponder tegen een duchtig gepantserd fort.

Veeleer was het dan ook steeds ons streven, om tot op zekere hoogte de beteekenis te waardeeren, die in den strijd tegen den algemeenen afval en de onderstboven-keering der sociale en politieke elementen door het materialisme en het ongeloof aan de Roomsch-Katholieke kerk niet kan worden betwist.

Onze toon *kon* daarom een kalme zijn, en we kunnen ons dan ook moeilijk inbeelden, dat ooit de bedoeling om door een bitter woord te wonden, in onze volzinnen insloop.

Ons schrijven over de *Martelaren* maakt hierop geen uitzondering. Dat zijn stemmen niet uit het heden, maar uit het verleden; en we zouden onhistorisch te werk gaan, zoo we deze historische figuren staken in een kleed van onzen tijd. Hun moet hun eigen taal gelaten, en ze moeten voorgesteld in het historisch kader, waarin ze hebben geleefd. Dit geschiedt van Romes kant in hun *Martyriologies* evenzeer, en dit kan en mag niet anders.

Zoo was toen de historie. *Zoo waren* toen de verhoudingen. In Romes kerk had zich destijds de macht die aan de waarheid vijandig is, geconcentreerd. Had schrijver dezes destijds geleefd, de Roomsche Hiërarchie zou hem terstond bij den wereldlijken rechter hebben aangeklaagd, en niet gerust eer hij op het schavot of den brandstapel ware gebracht. Die wetenschap zou dus ook hem te dien dage Romes kerk heel anders hebben doen beoordeelen, dan hij dit thans doet. Maar juist daarom mag bij het ten tooneele voeren van de martelaren uit de 16de eeuw, dan ook niet het Rome van thans voor het Rome van toen in de plaats geschoven. Slechts door het *Semper idem* op zichzelven toe te passen, kan men zich dit van Roomsche zijde aantrekken.

In onze *dogmatische* bestrijding hebben we opzettelijk een einde gemaakt aan de afkeuringswaardige gewoonte, die langen tijd tusschen Roomsche en Protestantsche polemisten in zwang was, om hetgeen men wederzijds beleed, op *onjuiste* wijze voor te stellen. Onze oude polemisten waren nauwkeuriger en meer waarheidlievend. Thans putten de meesten hun kennis van wat de tegenpartij belijdt en wil, meest uit een oppervlakkig en partijdig handboek; niet uit de bronnen zelve. De Antipapist had bijna nooit een Thomas van Aquino of Bellarminus in zijn handen gehad, en schreef er, op goed geluk af, maar op toe.

Hieraan nu weigerden we mee te doen. We hebben ons daarom gewend, in de authentieke actestukken en bij de beste Roomsche schrijvers hun eigen voorstelling na te gaan, en we vertrouwen dat de Roomsche polemisten ons den lof niet onthouden zullen, dat we én van de Roomsche leer én van het Roomsche kerkrecht in den regel een niet te onjuiste voorstelling geven. Niet dat we wanen, hen geheel te voldoen. En dit kan ook niet, wijl er altoos aan ieders voorstelling een subjectieve zijde is. Alzicht neigen we om onze eigen belijdenis op het schoonst voor te stellen, en in de belijdenis van onzen tegenstander meer nadruk te leggen op hetgeen we bestrijden. Dit is zoo bij de Roomsche publicisten, dit is zoo bij ons. En dit zal zoo blijven. Volstrekt *voorwerpelijke* voorstelling is onder menschen ondenkbaar.

En wat ten slotte onze *buitenlandsche* beschouwingen aangaat, daarbij vergete men niet, dat een blad als het onze geen eigen correspondenten in Spanje, Portugal, Brazilië enz. heeft, en daarom veelal put uit de Engelsche litteratuur. Dat nu deze pers in haar beschouwingen van hetgeen in deze geheel Roomsche landen gedaan wordt, om er de kennis der Heilige Schrift te verbreiden, altoos in het recht spoor zou loopen, beweren we in het minst niet. Meer dan eens zelfs wezen we er op, hoe deze dusgenaamde „Evangelisatie-arbeid" o. i. voor een goed deel een *fictief* leven leidt, en hoe de goedgeefsche Engelschen niet zelden door hun missiën misleid worden. Wat we hiervan persoonlijk in Rome zagen, deelden we te zijner tijd mee. Steeds wierd dan ook bij de aanstelling van een redacteur voor het buitenland, de bepaling gemaakt, dat ons blad niet op den stroom dezer *No popery*-missie zou afdrijven, om niet uit het Gereformeerde beginsel in het Methodistische over te glijden. Dat desniettemin een enkel maal bij de overneming van een mededeeling uit zulk een Engelsch blad woorden gekozen wierden, die niet in het Gereformeerde kader thuis behooren, moge niet ontkend kunnen, maar toch geeft dit nimmer het recht aan de Roomsche pers, om ons blad voor te stellen, als in vinnig, bitter en lasterlijk antipapisme vervallen.

We meenden dit eens te moeten uitspreken, omdat deze aanklacht het *degelijk* karakter, dat we steeds aan ons blad zoeken te geven, te na komt.

De inhoud van ons blad is in den regel vrucht van zeer ernstige studie, soms van omvangrijk onderzoek. Iets wat wordt opgemerkt, niet om daarmee zelf een pluim op onzen hoed te steken, maar omdat het onze vaste overtuiging is, dat alleen op die wijs weer orde in den chaos komt en ook het Calvinisme zijn eere kan herwinnen.

Wat onze intentie en de vorm van ons schrijven betreft, protesteeren we dan ook luide tegen de geheel onverdiende klacht, die men in de Roomsche pers tegen ons aanhief.

Zegt men daarentegen, dat de *Heraut* tegenover de Roomsche leer en het Roomsche kerkrecht staat; beide rusteloos aanvalt; geregeld bestrijdt; en bij dezen strijd niet weet van kwartier geven; dan denken we er niet aan dit te weerspreken.

Veeleer erkennen we dan volmondig, dat we dit onzen plicht en onze roeping achten, en hiervan nooit zullen aflaten, zoolang de vrijheid van drukpers in Nederland niet wordt gekortwiekt.

Het gebeurde te Nieuwerkerk is in zooverre voor onze kerkeraden leerrijk, als het geschikt is, om het rechte besef te verlevendigen van de verhouding, waarin een Gereformeerde kerkeraad tot zijn leeraren staat.

Die verhouding toch is niet die van een accoord tusschen dezen kerkeraad en zijn leeraar, als ging hun wederzijdsche betrekking *derden* niet aan; maar wordt beheerscht door het kerkverband, waarin zij beiden met andere kerken staan.

Dit is niet het geval met de ouderlingen en diakenen, omdat deze ambten een uitsluitend *plaatselijk* karakter hebben. Een ouderling van Amsterdam is, als hij in Buiksloot komt, geen ouderling maar een particulier geloovige. En een diaken van Rotterdam zou zelfs in Charlois niet mogen collecteeren.

Een dienaar des Woords daarentegen, die te Nieuwerkerk beroepen en in den dienst gesteld is, mag met consent van beider kerkeraden, ook te Amsterdam en te Rotterdam het Woord en de Sacramenten bedienen.

Uit dien hoofde nu is de regeling van de positie der Dienaren nooit door eenige Gereformeerde kerkordening aan den kerkeraad alleen overgelaten.

Een Dienaar des Woords kan noch scheiden noch komen dan met approbatie van andere kerken, in classis vereenigd.

Een Dienaar des Woords mag een kerk, die hij dient, niet verlaten, en de kerkeraad mag hem niet verlaten, zonder het *advies en oordeel* der classis.

En wordt een Dienaar des Woords onbekwaam of krank, dan is zijn kerkeraad toch verplicht, hem óf tot aan zijn dood toe, óf totdat hij van de kerk scheidt, te onderhouden.

Dit alles geldt niet van de Br. ouderlingen en Diakenen, maar wel van de Dienaren des Woords. Niet als waren deze iets meer, iets hooger, of iets beter dan ouderlingen en diakenen, maar alleen omdat hun Dienst niet uitsluitend *plaatselijk* is, maar een algemeen karakter voor de gezamenlijke kerken bezit. Waar dus ook tegenover staat, dat iemand ouderling of diaken wordt, zonder dat de classis hem examineert en approbeert, maar dat niemand zonder zulk een examen en zulk een approbatie van de classis, in den Dienst des Woords kan komen.

Rechten staan hier dus tegenover *plichten*. Er is geen wilkeur noch voorrang in het spel. Al het verschil is gelegen in het heel ander belang dat de gezamenlijke kerken hebben bij de zuiverheid van den Dienst des Woords en der Sacramenten.

Daarop en daarop alleen komt het aan. Reden waarom een predikant van Amersfoort dan ook te Rotterdam wel het Woord en de Sacramenten mag bedienen, maar b.v. niet den kerkeraad zou mogen presideeren.

Uit dien hoofde nu is het noodzakelijk en verplichtend, dat elke kerkeraad voor alle dingen die de positie van den Dienaar des Woords raken, het advies en het oordeel der classis inwinne.

KUYPER.

Uit de Pers.

Met het oog op den afval van het geloof, die in de Vrije Schotsche kerk openbaar wierd, schreef de *N. Prov. Gron.*:

De Vrije Schotsche Kerk, gewoonlijk op het vaste land aangemerkt als gezond in de leer, heeft tot hoogleeraar aan hare theologische school benoemd, den bekenden voorvechter van het Duitsche criticisme en geestverwant van Robertson Smith, Dr. Dods tot hiertoe predikant te Glasgow.

Door deze benoeming keert deze Kerk op hare schreden terug, daar zij enkele jaren geleden Robertson Smith, omdat hij een aanhanger van de Wellhausensche Bijbelkritiek was, als hoogleeraar ontsloeg.

Deze nieuwe benoeming in vroeger afgekeurden geest, wordt nu door sommigen hier te lande aangevoerd, als een bewijs, dat zuivere toestanden in het heden bij een Kerk niet waarborgen voor zuivere toestanden in de toekomst. Iets dat op zich zelf zeker onbetwistbaar is.

Maar als dit moet beteekenen - wat men gemakkelijk tusschen de regels bespeurt — dat Doleerende en andere Kerken, die nu zuiver zijn in de leer, spoedig door allerlei ketterijen kunnen worden bedorven, dan achten we de les die men uit de Schotsche hoogleeraarsbenoeming trekt, geheel verkeerd.

Dat er ketterij in den boezem eener Kerk ontstond, is nooit een bewijs geweest, dat die Kerk niet deugde Het *kan* die zelfs niet bewijzen, want de ketterij, die wat haar wezen betreft nooit bestaan kan zonder dat een diefstal aan de waarheid zij gepleegd, komt nooit *buiten*, maar altijd *in* de Kerk zelf op Buiten de Kerk zijn wel allerlei meeningen op godsdienstig gebied mogelijk maar is ketterij ondenkbaar.

Geen Kerk dus, zelfs de zuiverste niet, of zij staat ten allen tijde voor ketterijen bloot .Wat men Apostolische Kerk, de kerk uit de eerste jaren van het Christendom, noemt, is zelfs aan dit gevaar niet ontkomen.

Maar daarom bewijst ook het niet aanwezig zijn van ketterijen niet voor de zuiverheid van eenige kerk, maar de vraag welke houding zij aanneemt tegenover de ketterij, zoodra die in haren boezem openbaar wordt.

Het gezonde lichaam reageert tegen de ingedrongen ziektestof en drijft die uit.

Zoo ook de kerk die zuiver is in de belijdenis. Zij handhaaft de waarheid tegenover de dwaling en ontzegt de laatste recht van bestaan. Daarbuiten mag de dwaling voortwoekeren zooveel ze wil, van het grondgebied der kerk moet zij rusteloos worden verdreven.

Aan dezen maatstaf gemeten bewijst de benoeming van Dr. Dods wel dat er dwaling is in de Vrije Schotsche Kerk, en zelfs dat er oogenblikkelijk een meerderheid te vinden is om deze dwaling op het kussen te helpen, maar nog geenszins dat de Kerk als zoodanig in onzuiveren toestand verkeert.

Dit zal eerst uit het proces dat door deze benoeming ontstaat kunnen blijken

Handhaaft de kerk officieel den dwalenden hoogleeraar en herroept zij dientengevolge wat zij vroeger ten aanzien van Robertson Smith heeft gedaan dan zal men recht hebben te concludeeren, dat de onzuivere toestand de overhand heeft.

Zoo niet, dan zal blijken dat de Kerk van Knox Melville Chalmers en Guthrie ook door de ongeloofskritiek uit Duitschland nog niet uit hare voegen is gescheurd.

Ketterij is dus kerkrechtelijk gesproken niet het bewijs dat een Kerk de waarheid kwijt is, maar de toetssteen waaraan blijkt of zij met de waarheid nog wil staan of vallen.

Dit is volkomen waar.

Slechts dient de zaak nog iets dieper opgevat.

Indien de *Free Scotch Church* niet het collegiale kerkstelsel had aangenomen, maar het oude *Gereformeerde* kerkrecht gehandhaafd had, en indien ze in den geest onzer vaderen meer nadruk had gelegd op de belijdenis en iets minder op het Christelijk sentiment van het Methodisme, zou thans dit kwaad niet zulke afmetingen kunnen aannemen.

Dr. Beggs hield het door de macht zijner persoonlijkheid nog lang tegen. Maar thans is het niet te stuiten. En evenals *alle* kerken van dit maaksel, zal ook de *Free Scotch Church* steeds verder afdolen van het ons overgeleverd allerheiligst geloof.

Wie in Schotland geen vreemdeling is, kan dit profeteeren.

De Celtische Highlands zijn tot zwijgen gebracht. Het *Low-land* is thans meester van de kerk. De mannen van den ouden stempel zijn conservatieven, die wel goed willen, maar niets uitvoeren; en de partij die het geloof aanrandt, is zeer actief.

Had men de autonomie der plaatselijke kerken geëerbiedigd en aan de dienaren des Woords universitair onderwijs gegeven, de zaken zouden heel anders staan. Maar thans met de »Theologische school" en een centrale bestuursregeling is er o. i. geen hope meer.

Zoo er geen wonderen geschieden, is deze kerk weg.

In de *Bazuin* no. 37 schrijft de heer docent De Cock nu weer in gansch tegenovergestelden geest.

Dat vereeniging van 'alle Gereformeerden in den lande, van den beginne af, doel is geweest en dit ook nog is, kan door niemand betwijfeld worden, die aan de doleerende broeders of aan hunne leiders niet alle oprechtheid en waarheidsliefde durft of wil ontzeggen Elke twijfel aan de oprechtheid der bedoeling in dezen is niet alleen niet gerechtvaardigd, maar zou de broeders als geheel karakterloozen teekenen.

Ik heb dan ook nog nooit iemand ontmoet die de gedachte uitte dat de leus niet waarlijk gemeend was.

Uitnemend.

Hadden we deze woorden voor ons gehad, toen ons vorig nummer ter perse ging, we zouden niet van afbreken van den *persoonlijken* band gesproken hebben. Dit vervalt thans weer; al is schrijver dezes vastelijk besloten, geen persoonlijken band voortaan meer te erkennen met broederen, die hun verdachtmaking van zijn oprechtheid drijven. Zulke mannen hebben hun doen dan voor God te verantwoorden, maar missen het recht, daarna nog een persoonlijk vriendschappelijken toon tegen hem aan te slaan, of van hem te verwachten. De critiek is vrij, en hij allerminst maakt op die vrijheid inbreuk. Maar publicisten, die publiekelijk zijn karakter aanranden, moeten niet straks onder vier oogen of in klein comité de allures van vriendschap aannemen. Zulk een houding is »onwaar." Doch juist daarom moet na bovenstaande duidelijke verklaring, de toepassing van dezen regel op Doc. De Cock, die geheel rustte op zijn eerste artikel, thans op grond van zijn tweede artikel teruggenomen.

Voorts schrijft hij:

De Heraut van den 20sten Juli j.l. geeft een »kijkje" op die geschiedenis en wel een »kijkje" waardoor op het vereenigingsplan een licht wordt geworpen, waardoor de vereeniging zooals die gewild wordt, voor de Christelijke Gereformeerden onmogelijk wordt en ook de Doleerenden geene vereeniging mogen willen, tenzij dan dat de Chr Gereformeerden kunnen besluiten met pak en zak over te stappen.

Tot in de diepste diepte mijner ziel betreur ik het dat de zaak staat zoo als zij staat. Maar nu ze eenmaal is zooals zij is, is het dan ook onze roeping haar te beschouwen zooals het kijkje van Dr. K. ons haar te aanschouwen geeft.

En dan is het te boven allen twijfel verheven, dat afscheiding van de Hervormde kerk en het stichten van een andere kerk geheel verkeerd is.

De Chr. Geref. kerk is een bijkerk of eene tegenkerk en elke bij- of tegenkerk is als zoodanig geoordeeld.

De fout die in de afscheiding is begaan om een bijkerk te stichten moet hersteld worden.

En die herstelling is mogelijk, doch zij is alleen mogelijk door vereeniging met de Doleerenden. Zij (de Doleerenden) hebben deze fout vermeden, dewijl zij zich niet afscheidden maar bleven in de Hervormde kerk. Zij toch scheidden zich niet af maar zij reformeerden de plaatselijke gemeente. Geheel de Hervormde gemeente te Amsterdam b. v. werd gereformeerd; voor die gemeente werd de Dordsche Kerkorde weer aanvaard en de 175000 leden staan thans allen onder het toezicht en bestuur van den Kerkeraad der Doleerenden! En zoo is het ook op alle andere plaatsen, waar een Doleerende Kerkeraad is

Hiervan kan alleen gezegd, dat de geachte schrijver zich een voorstelling van onze denkbeelden maakt, die met onze werkelijke denkbeelden in onverzoelijken strijd is.

Daar intusschen binnen enkele dagen een vlugschrift van de hand van onzen hoofdredacteur verschijnt, waarin de geheele quaestie van Separatie en Doleantie uiteengezet is, kan hier thans gevoeglijk over gezwegen.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

De deputaten, door de Voorloopige Synode van Leeuwarden aangewezen voor de *ondersteuning der hulpbehoevende kerken*, brengen ter kennis der kerken, dat zij eene circulaire hebben verzonden, houdende verzoek, dat:

1. tenminste tweemaal 'sjaars in elke kerk eene collecte voor de hulpbehoevende kerken worde gehouden;

2. uit hoofde van den nood waarin eenige kerken verkeeren, ten spoedigste eene collecte worde gehouden, en het bedrag daarvan opgezonden aan den ondergeteekende, Mr. A. W. van Beeck Calkoen te Utrecht, *vóór 1 December e.k.*; alzoo voortaan *geene* afzonderlijke giften meer *aan de kerken* worden verzonden.

De Synode heeft bepaald, dat de aanvragen om ondersteuning van hulpbehoevende kerken moeten geschieden door tusschenkomst der betrokkene classen, en dat deze zich wenden tot de deputaten, samengesteld als volgt:

Ds. K. K. Vethake te Arnhem. *Voorz.*
W. Hovy te Amsterdam.
Mr. A. W. van Beeck Calkoen te Utrecht, *Secretaris-Penningmeester.*

Utrecht, 8 Sept. 1890.

Verslag van de particuliere Synode van Ned. Ger. Kerken in de provincie Zuid-Holland gehouden te Rotterdam op Donderdag 11 Sept. 1890.

Te kwartier over tienen opent Ds. Lion Cachet namens de kerk van Rotterdam de vergadering; hij leest Joh. 15 en gaat voor in het gebed. Het Moderamen wordt samengesteld als volgt Ds. J. C. Sikkel, praes.; Ds. A van Veelo assessor; Ds. C. W. J. van Lummel scriba. De vergadering besluit, op verzoek daartoe, de kerkeraadsleden van Rotterdam ter bijwoning toe te laten.

Naar aanleiding van een schrijven namens de redactie der *Z.-H. Kerkbode* besluit de vergadering dat alle officieele berichten en mededeelingen van haar of hare deputaten zullen worden toegezonden ter plaatsing aan *de Heraut*, *de Hoop* en de *Z.-H. Kerkbode*. Op een schrijven van de voorloopige Synode worden benoemd tot deputaten de broeders Sikkel, Van Veelo en Van Lummel om bij de kerk van Rotterdam te informeeren, welke hulp deze kerk tijdens de afwezigheid van Ds. Lion Cachet behoeft en om aan die kerk een voorstel aan te bieden ter voorziening in die moeilijkheid.

Als commissie voor de regeling der kosten van de eerstvolgende Synode worden aangewezen de broeders H. H. Veder, P. Goudappel en G. F. W. Herngreen. De classen dezer provincie zullen in die kosten bijdragen: Rotterdam-Brielle 40, 's-Gravenhage-Gouda 30, Leiden 20 en Dordrecht 10 pCt.

De Synode dringt er voorts bij de classes op aan, dat zij er voor waken, dat in de kerken dezer provincie niemand als oefenaar optrede, dan wie acte van toelating van eenige classis van Gereformeerde kerken kan toonen.

Als deput. Synodi, bedoeld in Art. 49, worden aangewezen de broeders Vlug, Van Veelo, Fernhout en Sikkel.

De volgende prov. Synode zal bijeenkomen te Leiden, den tweeden Donderdag van de maand Juli 1891 en wordt de kerk van Leiden als roepende kerk aangewezen.

Na rondvraag sluit de voorzitter met dankzegging.

C. W. J. van Lummel,
scriba.

Vergadering der gecomb. classis Gouda—'s Gravenhage op 3 Sept. 1890.

Namens de roepende kerk wordt de vergadering geopend door den consulent Ds. Osinga met het lezen van Gods Woord en gebed.

Het onderzoek der credentiebrieven wordt opgedragen aan Ds. Brouwer en Br. Goudappel.

Tot voorzitter wordt aangewezen Ds. v. Lummel en tot scriba Ds. Brouwer.

Na lezing en vaststelling der notulen van de vorige vergadering, wordt verslag uitgebracht door de commissie tot onderzoek der credentiebrieven. Naar aanleiding van dien der deputaten van de kerk van 's Gravenhage, wordt gesproken over de wijze van afvaardiging door de kerken in groote steden, waar meerdere dienaars des Woords zijn. Aan bedoelde kerken wordt toegestaan, evenveel ouderlingen af te vaardigen met keurstemmen als predikanten.

De classis verkiest tot haar actuarius Ds. Brouwer van Naaldwijk.

Het onderzoek van Br. de Jong doet de vergadering besluiten genoemden broeder te verzoeken op de eerstvolgende vergadering een vooraf schriftelijk opgestelde oefening voor te dragen. De voorz. herinnert hem, dat niemand zonder verlof van de classis in de kerken mag optreden en verzoekt hem zich aan dezen regel te onderwerpen.

Naar de prov. Synode van Z.-Holland worden afgevaardigd de pred. Sikkel en v. Lummel en de ouderl. Goudappel en Scherpenzeel. Ds. Osinga wordt tot secundus van de pred. en br. Noteboom tot secundus van de ouderl. aangewezen.

Langdurig en ernstig wordt gesproken over de handeling van den kerkeraad van Nieuwerkerk a/d IJsel ten oprichte van Ds. de Mol Moncourt met dit gelukkig gevolg, dat al de br. kerkeraadsleden eenstemmig zijn in de erkenning, dat zij in dezen hebben gedwaald. Het was de bedoeling van den kerkeraad geweest een zacht tuchtmiddel te gebruiken om Ds. de M. M. te bewegen naar Nieuwerkerk terug te keeren, doch men zag nu in, dat dit middel ongeoorloofd is en tegen de Dordsche K. O. inging. De provisioneele schorsing werd opgeheven.

De quaestor doet vervolgens verslag.

De vacatuur-beurten worden geregeld.

Een buitengewone vergadering wordt noodig geacht en besloten die te houden op 14 Oct. te Gouda.

Wordt besloten, dat de leden eener Ned. Ger. kerk, die zich metterwoon in Rijswijk vestigen zich zullen stellen onder opzicht en tucht van de kerk van Voorburg.

De kerk van Naaldwijk zal de volg. vergadering bijeenroepen.

Na de behandeling van enkele andere punten wordt de vergadering gesloten. Ds. v. Lummel gaat voor in dankzegging.

Namens boveng. classis.
J Brouwer,
h. t. actuaris.

De beschikbare ruimte noopt ons eenige berichten tot de volgende week te laten liggen.

Zending.

»De arbeid der Ned. Gereformeerde Kerken in verband met de Zending, in Nederland."

III. (*Slot.*)

Ten tweede loopt de arbeid der kerken hier te lande over de *Zendelingen*.

Deze arbeid is zesvoudig:

a. De *opleiding*. De zendelingen hebben een opleiding noodig, grondiger en omvangrijker nog dan de bedienaren des Woords, omdat zij in 't verre land schier alleen staan en met veel grooter moeilijkheden hebben te kampen. Opleiding worde gezocht aan de Vrije Universiteit, met toevoeging van privaatlessen. Bij sommigen worde ook medische opleiding niet gemist. Het is, zegt Dr. W., geen best teeken, dat onder de studenten der V. U. nog niemand is, die zich aangegrepen gevoelt om als evangelist tot de heidenenen te worden gezonden.

b. Na de opleiding volgt de *roeping*, uitgebracht door een der zendende classen. Bijzondere innerlijke roeping Gods gaat vóór de opleiding; de kerkelijke roeping volgt.

c. Op de roeping volgt de *onderzoeking*. Ook dat examen staat bij een classis, daarvoor door de Synode aangewezen; het geschiede met medewerking der Synodi deputatis boven omschreven. Het ga over al de vakken van het peremptoir examen, en verzekere zich door getuigschriften, dat de Nederl. taal, zoo mogelijk die der op te zoeken heidenen, en de drie bekendste nieuwe talen; de Zendings-geografie; de Zendingsgeschiedenis enz., met vrucht werden bestudeerd.

d. Heeft de onderzoeking de kerken van de geschiktheid en bekwaamheid der candidaten volkomen overtuigd, dan volgt als vierde arbeid der classis, nadat de formulieren van eenigheid zijn onderteekend, de *bevestiging* tot Zendeling. In overweging wordt gegeven, of het niet wenschelijk is, deze zendelingen tevens als bedienaren des Woords te onderzoeken en beroepbaar te stellen.

e. Vervolgens worde in wel-omschreven lastbrief de arbeid der gezondenen bepaald. Hiermede is echter de arbeid der kerken in deze landen niet afgeloopen. De deputaten, daartoe in staat gesteld door de kerken, verzorgen den bevestigde van al het noodige en doen hem uitgeleide. Zij blijven voor hem zorgen zoolang hij predikende en doopende *evangelist* blijft. Geeft hij zich aan gevestigde kerk als herder of leeraar, dan houdt zijn bezoldiging uit de moederkerk op. Beter schijnt het de gereformeerde kerken te voorzien met dienaren uit het vaderland en den zendelingen hun ambt te laten.

Eindelijk behoort nog tot den arbeid, de *hoede*, het *toezicht*, de *bestiering*, uit te oefenen door de deputaten der classis met medewerking van die der Synode, opdat ook de samenwerking der door de verschillende classen gezonden zendelingen ongestoord blijve.

Een derde tak van arbeid voor de Ned. Geref. kerken zal zich hebben te richten op de dochterkerken. Het duurt lang eer dat deze kinderkens op eigen beenen kunnen staan. Ze hebben aanvankelijk den leiband noodig; ook de voedster. Men rekene er op, dat ze langen tijd noodlijdende kerken blijven in meer dan financieël opzicht, en zoeke een regeling, die eenerzijds alle hiërarchie uitsluit, maar ook anderzijds met de zwakheid en hulpeloosheid der jeugdige kerken uit de heidenen en Mahomedanen rekent.

Niet vergeten ook mag worden de taak der kerken omtrent het Europeesch element in Indië en wel:

a. In zake de opleiding van O. I ambtenaren.

b. In zake de formatie van vrije Gereformeerde kerken onder de gedoopte blanken en kleurlingen in Indië; in correspondentie met de Gereformeerde kerken in Nederland.

c. Door uitzending van dienaren des Woords onder de militairen, zoo medewerking kan worden verkregen van het gouvernement.

d. Door vertaling der H. Schrift in alle Indische talen en de verspreiding dier vertaling heel Indië door.

En eindelijk worde nog gewezen op een *vijfden* tak van arbeid der kerken, om nl. de publieke opinie te bewerken tot besef van het recht en gewicht der Zending. De kerk houde niet op om aan te dringen op wegneming van alles wat de Zending hindert. Ze overwege de vraag: Wat *positief* van regeeringswege tot bevordering van de kerstening van Indië zou kunden geschieden? Zij roepe de volksconsciëntie wakker voor de onverantwoordelijke consciëntie-bemoeilijking door het regeeringsreglement, dat den bekeerden inlander weerloos prijs geeft aan al de willekeur en wraakzucht der het Christendom vijandige hoofden. Ook door op het kind te werken kan kentering der publieke opinie komen. Kinder-Zendings-Vereenigingen passen niet in ons kader. Wel vergaderingen met het kroost der kerk, uitgaande van den kerkeraad. Ook zie de kerk toe, dat op de lagere scholen de kinderen met den arbeid der Zending worden bekend gemaakt. Dat geeft wijding en doel aan een deel der aardrijkskunde!

Ook worde de Vrije Universiteit opgewekt om harerzijds met grooten ernst in de wetenschappelijke vorming harer juristen en theologen den Zendingsarbeid te dienen. Ook de oprichting eener compleete Zending-bibliotheek zou een weldaad zijn.

Het *loon*, dat Gods genade *wil* geven is, zoo besluit Dr. W., allereerst het zalig besef der gehoorzaamheid; verder, vermiming van den horizont, opwekking der liefde, verhooging des gemeentelijken levens, afbreking der geldgierigheden en enghartigheden, vreugde over de bekeering van zondaren, de komst des Koninkrijks, de eere des Naams en in en door dit alles vermenigvuldiging van *vrede* der kerk en des harten.

Hoogenbirk.

Buitenland.

Op 89jarigen leeftijd overleed den 12den Augustus John Henry Newman. Met Dr. Pusey was hij een van de leiders der hoog kerkelijke beweging. Newman ging ten slotte tot de Roomsche kerk over en ontving van den paus den kardinaalshoed.

Reeds op jeugdigen leeftijd werd hij naar de Universiteit van Oxford gezonden, waar hij reeds op 19jarigen leeftijd promoveerde. In dien tijd meende hij een goed protestant te zijn, ook door er zich vast van overtuigd te houden, dat de paus de anti-Christ is. Meermalen uitte hij den wensch om als zendeling naar de heidenen te gaan, en sprak hij het uit, dat het Gods wil was, dat hij ongehuwd bleef. In 1823 werd hij tot »Fellow" van het »Oriel-College" gekozen. Dit bracht hem in aanraking met mannen als Whateley, Arnold, Keble en Pusey. Keble was een man van de hoog kerkelijke richting, ook als dichter van godsdienstige poëzie bekend, althans zijn dichtwerk »het Christelijke jaar" beleefde bijna honderd uitgaven. Whateley was een man van de critische richting, terwijl Pusey in die dagen een aanhanger was van het Duitsch rationalisme.

Zoowel Keble als Whateley oefenden op Newman grooten invloed uit, doch eerst sedert zijne benoeming tot prior van St. Mary, eene gemeente bij Oxford gelegen en tot »*Tutor*" van het Oriël-college, begon hij te openbaren, dat zijne sympathiën waren gekomen bij de hoog kerkelijke of Romaniseerende partij. Opmerkelijk is het, dat een man als Joh. Wesley van huis uit een hoog kerkelijk man is geweest, en toch eigenlijk de stichter werd van de »laag kerkelijke partij", althans zij, die de lijn van Wesly volgden, voegden zich bij de Evangelischen, terwijl Newman een laag kerkelijk man van origene, de leider werd der hoog kerkelijken, die hoe langer hoe meer naar Rome neigen. Ofschoon Newman tot de Roomsche kerk overging, bleef hij altijd een tegenstander der Ultramontaansche partij, terwijl hij steeds weigerachtig was om te trachten uit de Engelsche Staatskerk proselieten te maken voor de Roomsche kerk. Ook onthield Newman zich er van om het Protestantisme met de slechte wapenen van verdraaiing van feiten, of reconstructie de geschiedenis aan te vallen.

Door Whateley leerde Newman, volgens zijn eigen verklaring in zijne door hem zelve geschrevene biographie, zelfstandig denken; de invloed van Keble leidde hem er toe, de Roomsche kerk te bewonderen, ofschoon hij hare doolleer eerst heftig bekampte, en de reformatie met tegenzin beschouwde. Met afkeer werd hij van lieverlede tegen het liberalisme vervuld. De Engelsche staatskerk scheen hem een vruchtbaren bodem, waarop het liberalisme tieren kon, de beginselen der Reformatie kwamen hem niet sterk genoeg voor om den vloed van het kerkelijk liberalisme tegen te gaan. De gedachte om de Anglicaansche staatskerk te verlaten, kwam toen nog niet in hem op, maar wel gewende hij er zich van lieverlede aan, om de *ecclesia catholica et apostolica* als iets grooters dan de staatskerk te beschouwen en eene tweede reformatie, tot herstelling van wat hij voor de Katholieke en Apostolische kerk noemde, noodzakelijk te achten.

Toch prees hij aanvankelijk een *via media* (een middenweg) aan; hij wilde in het midden wandelen tusschen Rome en het liberalisme. Van lieverlede werd Newman leider van de theologen die de *via media* bewandelen wilden. De voornaamste praktische werkzaamheid van de mannen die Newman volgden, bestond in de uitgaaf van een serie geschriftjes, onder den titel van *Tracts for the times*, die van 1833 tot 1841 verschenen. Het eerste tractaat gaf Newman den 9den Sept. 1833 in het licht en had tot titel: »Gedachten over den plicht der geestelijken". Daarin sprak hij: »Wij zien elkander aan en doen niets. Wij erkennen dat de kerk in gevaar is en wij blijven rustig in onze woningen, alsof er zeeën en bergen tusschen ons lagen, die elk broederlijk verkeer beletten. Sta mij toe, u uit deze zoete rust te wekken, om uwe opmerkzaamheid op den toestand en de behoeften *onzer* heilige moeder te vestigen; laat ons die afschuwelijke gewoonte vaarwel zeggen, over het kwade dat wij voor ons zien, te jammeren, zonder iets te doen om het te verhelpen..... Wanneer onze regeering en ons volk zijnen God zoo kan vergeten, om de kerk te verwerpen en haar van hare tijdelijke voorrechten te berooven, waarop wilt gij dan steunen om de achting en het vertrouwen uwer kudde te winnen?

Tot heden zijt gij bij de uitoefening uwer plichten gesteund door uwe geboorte, uwe opvoeding, uw vermogen, uwe betrekkingen, maar, waar deze tijdelijke voordeelen ontbreken, welke steun blijft daar den dienaar van Christus over. Gij weet, in wat klagenswaardigen toestand zich de godsdienstige genootschappen bevinden, welker uitgaven niet door den Staat bestreden worden; hoe afhankelijk de Dissenters van hunne gemeenten zijn, als waren zij niets dan hunne creaturen. Is er iets betreurenswaardiger, dan dat de Christenen de leidslieden worden hunner herders."

In het voorbijgaan merken wij hier op, dat Newman, die zoo kennelijk op weg was naar Rome, dezelfde bewijsgronden tegen de vrije kerken aanvoert als men in dezen tijd wel tegen de doleerende kerken doet. Vervolgens wijst Newman in dit eerste tractaat er op, dat de ware grond van het gezag is: de Apostolische opvolging. Jezus heeft den Heiligen Geest den apostelen gegeven; de apostelen hebben dien geest door handoplegging medegedeeld aan hunne opvolgers, deze weder aan anderen en zoo vervolgens tot op de in functie zijnde bisschoppen. De bisschoppen hebben geestelijken als hunne helpers en hunne plaatsvervangers gewijd. Zij die deze wijding niet door dit kanaal hebben ontvangen, moeten beschouwd als ongewijd. Dit moet voorop gezet worden bij de gemeenteleden. Hoort men hier en daar beweren, dat het volk der geestelijkheid de macht kan ontnemen, omdat het volk die macht gaf en omdat deze verbonden zou zijn aan de kerkegoederen, de geestelijken behooren de gemeenteleden beter in te lichten omtrent de ware bron van hun gezag.

Men kan dus al aanstonds voelen waar het heenging. Weldra gaf Newman een tweede »tract" uit onder den titel van »de Katholieke kerk." Er bestaat een gemeenschap, zoo redeneert Newman, dat Apostolisch genoemd wordt, omdat het door de apostelen is gesticht, dat Katholiek is, omdat het zijn takken over allen uitbreidt, nl. de zichtbare kerk met hare bisschoppen, priesters en dekens. Een mensch die niet tot deze kerk behoort, moet men beschouwen als tot geene kerk te behooren; dat men eene kerk die zich een nieuw begin toeschrijft, niet als eene kerk erkennen kan, en dat het lidmaatschap van deze kerk even noodzakelijk tot zaligheid is als de sacramenten.

Het Engelsche volk ontving deze tractaten zonder zich te ontrusten over hunne strekking. Eerst toen in 1841 het 90ste in het licht werd gezonden brak er een storm van toorn en verontwaardiging los. In dit tractaat werden de 39 artikelen der Westminstersche confessie zoo mishandeld, dat de leidslieden der Anglicaansche kerk meenden verplicht te zijn om hunne kudden voor de nieuw opgekomen richting te moeten waarschuwen. In hunne aanschrijvingen aan de geestelijkheid spraken zij met het oog op het gedurig beroep van Newman en zijne medestanders op de geschriften der kerkvaders en de traditie der kerk: »Laat ons naarstiglijk zoeken de bron des levens, niet najagende den stinkenden modderpoel der overlevering, die door de verbeelding der menschen is uitgevonden". Men noemde de leer door de schrijvers van de »Tracts" voorgestaan »het meesterstuk van Satan", die Tractarianen waren vermomde Jezuieten, sluikers van paapsche afgoderij, adders in het gras, snoode ongeloovigen, wier hoofden God mocht verbrijzelen".

Na dien tijd verscheen er niet een Tract meer. De geheele geestelijkheid verwierp de daarin voorgestelde leer en Newman moest tot de wetenschap komen, dat hij de beweging, die hij in 't leven riep, niet langer kon leiden. Vier jaren lang had er een bange worsteling in zijn binnenste plaats. „Ach het was mijn lot," zegt hij met het oog op dien tijd, »vier jaren lang zonder bevredigenden grondslag voor mijn godsdienstige belijdenis te zijn; ik verkeerde in een toestand van moreele krankheid, niet in staat mij bij het Anglicanisme neder te leggen, noch gereed om tot Rome over te gaan."

Newman gevoelde dat de Anglicaansche *Via media*, het vermijden van twee uitersten, een weg was dien men op den duur niet kon bewandelen. In 1845 deed hij den beslissenden stap en hij ging tot de Roomsche kerk over. Dat deze stap velen ontroerde, kunnen wij ons begrijpen, doch Newman heeft deze voldoening gemaakt, dat al volgden de meesten hem niet in den stap dien hij deed, toch van lieverlede zijn beginselen ingang vonden bij het Engelsche volk en vooral bij de bisschoppen en geestelijken. Newman ijverde er niet voor, dat zijne landgenooten tot Rome zouden overgaan, doch dit behoefde hij ook niet te doen, omdat hij zag dat velen met groote snelheid zich op den weg naar Rome bewogen en daar van lieverlede ook aanlandden. Het door hem uitgestrooide zaad groeide welig op.

Aan zijn eerlijk karakter hebben bij zijn overlijden vriend en vijand hulde gebracht. Maar te betreuren is het, dat een man met zulke rijke gaven als Newman, zich gegeven heeft om in Engeland eene contra-Reformatie in het leven te roepen.

Winckel.

Voor Kinderen.

Onze kleeren.

II.

Linnen en Zijde.

Linnen dus wordt gemaakt van vlas. Men laat de vlasplanten weken in water totdat de bast rot en de vezels overblijven, die de stof leveren waarvan eerst draden worden gesponnen, die vervolgens tot linnen of doek worden geweven. Vroeger geschiedde dit met spinnewielen en werd het weven ook wel door den werkman aan huis verricht. Tegenwoordig geschiedt het bijna overal in fabrieken en met stoomkracht. Dat kost minder en gaat vlugger. Weet gij wel waar in ons land spinnerijen en weverijen zijn?

Van hetgeen de vlasplant levert maakt men zoowel het groote, harde, zware zeil van een koopvaardijschip als de fijne, dure kant, die de kleeren der dames versiert. En verder dient het linnen voor allerlei kleederen; om wonden mee te verbinden enz, enz. Eindelijk als het oud en versleten is werpt men 't nog niet weg. Neen, het wordt zorgvuldig bewaard, verkocht en afgeleverd aan den papiermolen. Na eenigen tijd krijgen we het dan weerom en wel als — papier. 't Zou kunnen gebeuren dat iemand over een jaar of wat op het papier schrijft, dat hij vroeger als linnen aan 't lijf droeg,

De *zijde*, de schoone, dure, zachte stof, die ge wel kent, komt niet van een plant maar van een dier. Dat weten trouwens vele kinderen, die voor de aardigheid zijdwormen houden. Het zijn eigenlijk geen wormen maar rupsen en wel geen fraaie, doch wat zij leveren is toch zeer mooi. Wat gering is voor 't oog levert vaak wat nuttigs en schoons! Hoe heerlijk zingt niet de grauwe, onoogelijke nachtegaal. Des Heeren werken, vrienden, zijn ook daarin wonderlijk.

De rups spint zich, na een poos geleefd te hebben, in een omhulsel gelijk alle rupsen. Maar alleen bij deze vuilgele rups levert het de zijde. Die is eigenlijk, zooals iemand heel juist heeft gezegd, »het gouden graf, waaruit een rups komt in den vorm van een vlinder." De zijde is als 't ware een doodskleed, of liever er zit een schijndoode pop in. Laat men hem echter uitkomen, dan wordt de zijde bedorven. Ten minste meestal wordt vóór dien tijd de zijde, die dan uit heel dunne draden bestaat, afgewonden. Dat is een lastig karreweitje, zooals menigeen wel zal weten. Men moet er een werktuigje voor hebben, zal 't goed lukken.

In het Oosten was de zijde al vroeg bekend, In den Bijbel lezen wij van zijden kleederen en behangselen. Doch natuurlijk was 't altijd een dure stof. Waarschijnlijk hebben de Chineezen 't eerst de kunst om zijde te maken ontdekt. Doch hoe 't zij, eerst eeuwen na de geboorte onzes Heeren raakte men in Europa met die kunst bekend.

Een paar monniken van de Grieksche kerk waren naar China gereisd. Daar zagen zij hoe de zijde werd bereid en zij vonden die kunst zoo mooi, dat zij eens wilden beproeven die over te brengen naar Europa. Zij wisten eenige eieren van de zijrupsen nachtig te worden en verborgen die in de knoppen van hun wandelstokken, waar het bovendeel van afgeschroefd kon worden. Met behulp van die stokken wandelden zij terug, en kwamen eindelijk te Konstantinopel, dat toen de hoofdstad was van 't Grieksche keizerrijk.

Daar lieten zij aan den keizer zien wat zij mee hadden gebracht, en deze was er terecht zeer mee in zijn schik. Want nu konden in zijn land zelf misschien de fraaie kleederen vervaardigd worden, die men anders duur moest